

ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ»

АПАРАТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

КИЇВ, 25 КВІТНЯ 2024 РОКУ

Київ
2024

УДК 342.53(477)
П 78

*Рекомендовано до друку
вченою радою Державної наукової установи «Інститут інформації,
безпеки і права Національної академії правових наук України»
(протокол № 4 від 29.05.2024 р.)*

Упорядники:

В. М. Фурашев, С. О. Дорогих, О. В. Лебединська, О. Г. Радзієвська

Матеріали подано в авторській редакції

П 78 Проблеми інформаційного забезпечення та розвитку парламентського контролю в контексті Європейської та Євroatлантичної інтеграції України : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2024 р.) / упоряд.: В. М. Фурашев, С. О. Дорогих, О. В. Лебединська, О. Г. Радзієвська. – Київ; Одеса : Фенікс, 2024. – 150 с.

ISBN 978-617-8430-01-6

Збірник містить матеріали: з актуальних проблем і пріоритетів розвитку парламентського контролю, складових електронного парламенту; стану та невирішених питань децентралізації державної влади; напрямів, здобутків і проблем цифрової трансформації; інформаційного та правового моделювання удосконалення парламентської діяльності, перспективних напрямів розвитку систем і технологій у сфері здійснення парламентського контролю.

Доповіді учасників конференції можуть бути корисними для фахівців, експертів і вчених, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти.

УДК 342.53(477)

ISBN 978-617-8430-01-6

© Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», 2024
© Апарат Верховної Ради України, 2024
© Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2024
© Колектив авторів, 2024

ЗМІСТ

РЕКОМЕНДАЦІЇ	6
Нижник А. І. ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ.	10
Магар Д. Є., Поточилова І. С. ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	14
Бевз С. І. КОНТРОЛЬ ТА ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ПОВНОВАЖЕННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ	16
Радзієвська О. Г. ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	19
Савінова Н. А. МОРСЬКА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ	24
Лихоступ С. В. ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВИ	29
Добровольська В. В. ЩОДО ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ	32
Чижевський Б. Г. ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ОДНА ІЗ ДЕМОКРАТИЧНИХ ФОРМ УПРАВЛІННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ.....	36
Попова А. В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	42
Марфат А. О., Радзієвська О. Г. ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У ПИТАННЯХ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	45
Корж І. Ф. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ.....	48
Жиляєв І. Б., Фурашев В. М. РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВДОСКОНАЛЕННЯ СФЕРИ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ВІТЧИЗНЯНИХ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (ОГЛЯД)	53

Савінова Н. А.

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник; директор навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія»; головний науковий співробітник наукового сектору прав і безпеки людини в інформаційній сфері наукового відділу інформаційного суспільства і права ДНУ «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України»

МОРСЬКА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Статутом ООН [1] та Конвенцією ООН з морського права 1982 р.[2] гарантовані права та безпека держави в межах її суверенної території, включаючи територіальне море а також повітряний простір над усією її територією.

Протягом другої половини ХХ століття тренд міжнародної безпеки сприймалася як прерогатива ООН, а Рада Безпеки ООН виступала основним ретранслятором розуміння суті такої безпеки і синтезатором її заходів для країн світу.

Протягом глобалізаційних геополітичних трансформацій наприкінці ХХ-на початку ХХІ століття питання безпеки країн перейшли також в площину геополітики, де на ваги нерідко протиставляються «світова безпека» і «безпека країни».

Найяскравішим демонстратором такого підходу щодо відмови від ефективного впливу світової спільноти на військову агресію щодо окремої країни на користь «загальної безпеки» є приклад Радбезу ООН щодо забезпечення України від агресії з боку рашизму. Єдиною очевидною загрозою на міжнародному рівні була визнана загроза голоду через неможливість транспортування з України зерна, внаслідок чого на міжнародному рівні були прийняті «рішучі безпекові заходи» задля забезпечення реалізації «Зернових угод». В іншому питання безпеки «окремої держави» України прийняли на себе держави-партнери у військовій та гуманітарній сферах.

Окреслене свідчить про те, що, незважаючи на світові гарантії безпеки та суверенітету сучасної світової держави, кожна держава має за-

безпечувати всі елементи безпекової складової, зокрема і первинно, на національному рівні. Це не виключає участі у міжнародних військових та економічних консорціумах (НАТО, ЄС і т.д.), але, насамперед, ставить на вершину розвитку безпекової правової політики власну ініціативу держави у цій площині.

Правова площина для розвитку такої ланки комплексної державної політики визначається Конституцією України [3] безпосередньо через розумінням сутності суверенітету – «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» (ст. 1), «Суверенітет України поширюється на всю її територію» ч. 1 ст. 2).

Згідно п. 6 ст. 1 Закону України Про Національну безпеку України загрозами національній безпеці держави ж «явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України» [4]. Самі ж національні інтереси визначаються цим Законом (п. 10 тієї ж норми) як «життєве важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян» [там же, *курсив мій Н. С.*].

То ж, виходячи з цих настанов аналізованого Закону, *загрозами національній безпеці України є всі явища, тенденції та чинники, котрі унеможливають або ускладнюють, або можуть унеможливити або ускладнити:*

- 1) життєве важливі інтереси людини,
- 2) життєве важливі інтереси суспільства,
- 3) життєве важливі інтереси держави,

реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Очевидно, що всі описані життєве важливі інтереси людини, суспільства та держави конкретизуються Конституцією України та розкриваються положеннями конституційного законодавства, а також нормативними актами інших галузей права, спрямованими на регулювання як розвитку так і захисту окреслених цінностей на всій території України, включаючи внутрішнє море.

Суверенітет же держави, який є не лише незалежністю у міжнародних відносинах, а й, насамперед, є повнотою влади в межах власної території, з розумінням необхідності захисту такого спектру цінностей, слід розуміти як наскрізний принцип дії держави щодо передбачення і унеможливлення загроз національній безпеці в середині держа-

ви. І хоча правова безпекова політика України на шляху Євроінтеграції підпадає під залежність від нормативних стрімів ЄС, це не впливає на зміст суверенітету в частині вказаного вище регулювання. Про це свідчать основні узагальнені політико-правові акценти державно-правового розвитку в ЄС, які характеризуються збереженням «державами-членами за собою статусу суверенної держави в його конституційно-правовому і міжнародно-правовому сенсі, а також самостійна реалізація низки суверенних прав, що дозволяє їм певною мірою не допускати втручання інститутів Європейського Союзу у внутрішні справи і проводити за потреби незалежну зовнішню політику» та співпрацю «національних, наднаціональних і субнаціональних владних структур щодо прийняття найбільш важливих рішень з усе більш широкого кола важливих питань суспільного життя» [5, с.197-198] в окремих аспектах що визначаються одночасно.

Тобто, в жодному аспекті визначення, правового регулювання та захисту цінностей, які можуть підпадати під вплив загроз національної безпеки жодна з держав ЄС Європейським законодавством не обмежена, адже ці питання належать до виключної компетенції влади держави і забезпечуються державним суверенітетом.

Морська безпека України, з розумінням наведеного вище, є одним з елементом національної безпеки України, а правова політика такої безпеки синтезується та забезпечується державою як суверенним суб'єктом політико-правових відносин.

В преамбулі Морської доктрини України на період до 2035 року [6] проголошено: «Перемога в Україні демократичних сил і розгортання активного політичного та економічного співробітництва з Європейським Союзом, відновлення діалогу про приєднання до НАТО в умовах тимчасової окупації Російською Федерацією території України, агресії Російської Федерації проти України та її спроб перерозподілу сфер контролю над акваторією Азовського і Чорного морів, необхідність прискорення процесу виходу держави з довготривалої системної кризи потребують оновлення напрямів розвитку України як морської держави. ...На сучасному етапі становлення України особливого значення набуває фактор утвердження її як морської держави, виходячи з її просторових і геофізичних особливостей, місця та ролі у глобальній та регіональній системі міжнародних відносин» (курсив мій, Н. С.). А національні інтереси на морі окреслюються Морською доктриною як сукупність матеріальних та інтелектуальних потреб українського народу і держави у сфері морської діяльності, що реалізуються на основі морського потенціалу.

Саме через унеможливлення або ускладнення реалізацію національних інтересів на морі та сталий розвиток України як морської держави певними діями, подіями і явищами, КМУ України характеризує такі вади як загрози національній безпеці в сфері морської діяльності на рівні Морської доктрини так: «Загрозами національній безпеці України у сфері морської діяльності визначаються фактори, що безпосередньо чи у перспективі унеможливають або ускладнюють реалізацію національних інтересів на морі, сталий розвиток України як морської держави» абз. 13 ч. 1 Розділу “Визначення термінів” Морської доктрини.

Зрозуміло, що безпечний (захищений від негативних впливів) стан задекларованого розвитку України як морської держави і убезпечення його від загроз залежить від належного стану безпеки, який на доктринальному рівні характеризується низкою доволі різних кутів бачення:

- 1) відсутність ризику, загроз і небезпек;
- 2) властивість [стійких] систем;
- 3) стан захищеності від ризиків, загроз та небезпек;
- 4) відповідність певним правилам, параметрам;
- 5) комплекс заходів, необхідних для усунення уразливості. [7].

Якщо детально проаналізувати відповідність передбачених Морською доктриною загроз національній безпеці в сфері морської діяльності в порівнянні з спектром загроз, визначених в Законі України «Про основи національної безпеки» [8], то очевидним стає невідповідність спектру таких загроз переліку національних інтересів України, як морської держави, визначених цією ж доктриною. Принаймні, за цим базовим законом основи національної безпеки – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам у найважливіших сферах функціонування держави та суспільства. А для України – морської держави морська сфера є базовою.

Аналіз відповідності Морської доктрини базовим актам в сфері національної безпеки не витримує критики: інтереси визначені без урахуванням безпеки людини, зокрема мешканців прибережних територій, громад, а також міститься низка кардинальних розбіжностей в частині підходів до оцінок ризиків та формулювань заходів убезпечення. Це стоїть не лише умов воєнного часу.

Станом на сьогодні, зміст правової політики морської безпеки має будуватися на основі розуміння необхідності протидії загрозам національної безпеки в морській сфері включаючи прибережні регіони, соціальний запит населення таких регіонів та особливості інтересів гро-

мадян. Подібні сфери регулювання забезпечення мають бути включені в Морську доктрину та виокремлені самостійно в правовій політиці держави найближчим часом.

Відсутність належного регулювання і практичної реалізації організаційно-правових заходів морської безпеки в умовах війни породжує в прибережних регіонах низку раніше не передбачуваних проблем усього спектру гібридних впливів, що, в цілому, може створювати підвищені загрози економічній, інформаційній безпеці.

Підсумовуючи вищенаведене можна стверджувати, що морська безпека є складовою національної безпеки морської держави та, відповідно, обов'язковим об'єктом парламентського контролю.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
2. Конвенція Організації Об'єднаних націй з морського права 1982 р. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_r.pdf
3. Конституція України 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України Про національну безпеку України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
5. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції: монографія / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К. : Ред. журн. «Право України», 2012. – с.196-198.
6. Морська доктрина України на період до 2035 року затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307. Офіційний вісник України від 14.12.2009 – 2009 р., № 94, стор. 46, стаття 3216 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF#Text>
7. Ліпкан В. А., Діордіца І. В. Національна безпека України: кримінально-правова охорона: [навчальний посібник] / В. А. Ліпкан, І. В. Діордіца. – К.: КНТ, 2007. – 292 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека).С. 10-12.
8. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV Офіційний вісник України від 01.08.2003 – 2003 р., № 29, стор. 38, стаття 1433, код акта 25801/2003. Текст документи. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>